

Nepals fack bygger landet

Den 28 maj 2008 blev Nepal en republik och den 239 år gamla monarkin avskaffades. Många hoppades då på en ny mer rättvis era i ett av världens fattigaste länder, men i arbetet med den nya konstitutionens skrivningar om arbetsrätt dök nya konflikter upp som kom att prägla den politiska processen.

AV MARTIN SCHIBBYE (TEXT) & JONAS GRATZER (FOTO)

Luften inne i mattfabriken är kylig och torr. Den 30-åriga vävaren Rajan Chetri drar tråden blixtnabbt genom den till bristningsgränsen spända väven. I ett kvadratisk rum bredvid förbereder sig den lokala textilarbetarfackföreningen inom General Federation of Nepalese Trade Unions, Gefont, på mattfabriken CH Carpet Industry i Kathmandu för medlemsmöte. På dagordningen brukar alltid frågan om arbetstider, höjda minimilöner och pension finnas med.

Men inte i dag.

– Vi ska skriva en ny konstitution för Nepal, förklarar Rajan Chetri.

Att säga att den politiska situationen i Nepal är komplicerad är att skönmåla läget. Efter ett tio år långt inbördeskrig mellan landets maoistiska gerilla och den kungliga armén nåddes ett fredsavtal och val hölls i maj 2008. Nepals Förenade Kommunistiska Parti (Maoistiskt) blev det största parti med drygt 40 procent av platserna i det nya parlamentet. Det första beslutet var att avskaffa monarkin.

Sedan tog det stopp.

Eftersom inget parti hade egen majori-

tet ingick maoisterna en koalition med vänsterpartiet Nepals Kommunistiska Parti (Förenat Marxist-Leninistiskt), NKP (M) som har täta band med fackföreningen Gefont. Men regeringen avgick eftersom sammanslagningen av gerillaarmén med regeringsarmén drog ut på tiden. Sedan dess har landet varit fastlåst i en utdragen och intensiv konflikt om vem som ska bilda nästa regering.

EN HALVTIMME FRÅN FABRIKEN, genom Katmandus vindlande gator, ligger fackföreningen Gefonts huvudkontor. Utanför blandas försäljarnas lockrop med kakafonin från bilar och bussar. På tredje våningen tar ordföranden Bishnu Rimal emot. Den fackliga och politiska situationen visar sig snabbt lika turbulent som gatulivet.

– Fokus för oss är att ge arbetarna inflytande i den nya konstitutionen, berättar Bishnu Rimal som förutom att leda fackföreningen även är parlamentariker för NKP (M).

I det vildvuxna dokument på 4 000 sidor som tagits fram av politikerna sedan valet 2008 har de flesta lyckats få med det mesta.

Den lokala fackklubben för textilarbetarfackföreningen har möte på mattfabriken CH Carpet

Industry Kathmandu. På dagordningen står landets nya konstitution.

Framförallt har vi jobbat för att grundlagsfästa ILO:s fackliga konventioner om organisationsfrihet, kollektivavtal, strejkrätt och sociala skyddsnet.

Bishnu Rimal, ordförande i fackföreningen Gefont

► Men att nu enas ser ut att bli svårt.

– Förr var allt enklare. När landet hade en kung som med jämna mellanrum upplöste parlamentet kämpade alla för demokrati, mot det kungliga enväldet, även om vi då tvingades arbeta underjordiskt i perioder så är situationen i dag mer komplicerad, säger Bishnu Rimal.

Trots turbulensen innehåller 600 av de 4 000 sidorna skrivningar om medborgarnas och arbetstagarnas rättigheter.

– Framförallt har vi jobbat för att grundlagsfästa ILO:s fackliga konventioner om organisationsfrihet, kollektivavtal, strejkrätt och sociala skyddsnet, berättar Bishnu Rimal.

Men frågan om rätten till arbete skulle skrivas in i konstitutionen eller inte orsakade stor debatt. Motståndarna hävdade att det bara var en idealiserande princip som inte skulle innebära något i praktiken.

– Vad händer om någon arbetslös nepales går till Högsta domstolen och kräver sin rätt till ett jobb, skämtade andra parlamentariker.

– Då måste han få ett jobb eller arbetslöshetsersättning, svarade Bishnu Rimal.

Sedan följde en lång debatt om hur staten ska kunna fondera pengar, om behovet av att beskatta företagen och om sociala skyddsnet. Exakt hur dessa ska utformas är under utredning men diskussioner förs i dag mellan staten, arbetsköpare och fackföreningarna som ett resultat av debatten.

– Vi är verkligen nöjda och optimistiska, bakom de viktiga skrivningarna om arbetsrätt i konstitutionen står nu alla, från de mest extrema maoisterna till de rojalistiska högerpartierna.

Trots optimismen är situationen utanför kontoret allt annat än lugn. I Kathmandu är missnöjet stort över att så lite hänt efter att kungen avsattes och över hela nationen brakar de politiska partiernas ungdomsförbund samman med en sådan intensitet att undervisningen på universiteten lamsläs. Alla är på fötter. Alla har en åsikt. Klasskrafterna vräker sig mot varandra.

Mot den politiska bakgrunden är Bishnu Rimal en pragmatisk ordförande. I en tid då många lovar brett och säljer drömmar är hans fackliga vision mer jordnära.

– Vi måste framöver jobba väldigt tätt med arbetsgivarna, de är klassfienten, visst är det så, men om vi besegrar dem blir det kaos, säger han och liknar sedan arbetsmarknaden i Nepal vid en magnet som behöver sin nord- och sydpol.

Han är medveten om att åsikten är kontroversiell. Men i stället för att kräva arbetarkontroll över industrin handlar det i dag om att skapa en arbetsdomstol och ett starkt rättsväsende.

– Maoisterna i Nepal vill vara både nord- och sydpolen, de liknar arbetsgivaren vid tigern och arbetarna vid getter, de anser att tigern måste drivas ut ur rummet, säger han och funderar en stund på sin liknelse innan han fortsätter.

– Okej, säg för sakens skull att vi är get-

En äldre kvinna tvinnar garn på fabriksgolvet. Fackföreningen har länge drivit frågan om pensioner och ett avtal finns med arbetsgivaren.

ter, men om vi är en massa getter och det bara finns en tiger, då kan vi kanske hålla den i schack, förklarar han och skrattar högt.

OAVSETT IDEOLOGI och valet av djur i de politiska liknelserna är utgångspunkten för fackligt arbete i Nepal svår: hög arbetslöshet, låg organisationsgrad och stora interna konflikter. Under 2010 angreps fackföreningsmedlemmar upprepade gånger fysiskt av maoisterna ungdomsförbund. De senaste åren har dessutom varje vecka fullastade flygplan med arbetskraft lyft från Kathmandus flygplats till den Persiska Golfen. Fackföreningen har lagt mycket kraft på att utbilda de som reser. Pengarna migrantarbetarna skickar hem börjar utgöra en betydande del av landets BNP. För en fackförening gör det frågan om en industrialisering av Nepal akut.

– Utan arbetare, ingen fackförening, en industrialisering av Nepal är nödvändig, säger Bishnu Rimal.

Den plan för industrialisering som maoisterna gick till val och vann på innehöll löften om miljöinvesteringar i nya järnvägar, motorvägar, vattenkraftverk och flygplatser. I ett land med otillgänglig terräng och outvecklad industri var idéerna närmast futuristiska. Budgeten som sedan lades ökade statsutgifterna med 45 procent. Projekten för att utrota analfabetismen och elektrifiera landsbygden stödde han helhjärtat, men planen innehöll också förslag som fick honom att se rött.

– Ekonomiska frizoner! Våra fackliga kamrater i Kina, Filippinerna och Sri Lanka har berättat för många historier om vilket pris arbetarna får betala för den friheten.

Om allt går som planerat kommer den

nya konstitutionen att antas den 28 maj 2011. Men få tror på det scenariot. Om landet inte får en ny konstitution i vår kommer landets politiska kris att fördjupas, tror Bishnu Rimal.

– Hur djup den blir beror på hur maoisterna agerar. En del kommer vilja ställa till med en revolt och en del menar att det man lovat folket och vunnit valet på är löftet om en ny konstitution och fred, allt annat är att gå utöver sitt mandat.

Bishnu Rimal förklarar att i dagsläget uttala sig om den politiska situationen i landet är som att skriva i vatten. Det enda alla är överens om är att kalla perioden för en övergångsperiod, men om vart man är på väg eller hur, råder det delade meningar om.

En del bedömare talar om politiskt kaos, medan tankesmedjan International Crisis

Att väva mattor är ett tidskrävande jobb. Textilprodukter är en av Nepals största exportvaror. Indien är den största handelspartnern men på senare år har dörren öppnats mot Kina.

Bishnu Rimal är ordförande i fackföreningen Gefont.

Group i sin senaste rapport konstaterar att det trots osämjan finns en tydlig färdriktning och att den politiska processen sakta rör sig framåt.

– Diskussionerna i Nepal i dag rör samhällets kärna, hur våra grundlag ska se ut, hur armén ska vara sammansatt, hur gränserna i de federala delstaterna i ett land som är en mosaik av språk, kulturer och etniciteter ska dras. Det är stora frågor som måste lösas för att vi ska komma vidare ur den politiska läsnigen, säger Bishnu Rimal.

I MATTFABRIKEN går mötet mot sitt slut och för Nepals politiker börjat det bli bråttom att leverera genomgripande förändringar. Irritationen på fabriken är stor över att strömavbrott på upp till 16 timmar per dygn lamsläs arbetet. Konkret har ändå de

senaste två åren inneburit en del förbättringar. Minimilönen i landet har höjts från 150 till 190 rupies och de lägst betalda arbetarna får i dag 4 600 rupies i månaden (cirka 460 kronor). På arbetsplatsen fanns sedan tidigare bestämmelser om ledighet vid barnafödande och även vissa försäkringar.

Den sista punkten på mötet säger lika mycket om optimismen och situationen i Nepal som den första. Fackföreningen har beslutat att skicka upp en man på Mount Everest för att sätta Gefonts flagga på världens högsta berg.

– Vi vill visa världen att fackföreningsrörelsen i Nepal inte bara bryr sig om arbetarna utan att vi också tar vårt ansvar för klimatförändringarna, förklarar Rajan Chetri.

reportage@arbetaren.se

FAKTA Gefont

■ **General Federation of Nepalese Trade Unions**, Gefont, är en konfederation av 15 nationella federationer som arbetar för arbetarnas rättigheter, välfärd och värdighet.

■ **Centralorganisationen** bildades 1989 och arbetade länge underjordiskt. I dagsläget har man avdelningar inom olika branscher: textil och konfektion, juteindustri, transport, mattindustri, hotell- och restaurang, trekking/turism/forsöring, teplantager, tryckerier, fordon och verkstad, byggföretag, avfallshantering, livsmedel och bryggeri, gruv- och kemisk industri, rick-

shawförelse och jordbruk, där man även organiserar livegna jordbruksarbetare.

■ **Sedan Gefont bildades** i sin nuvarande form 1989 har man varit involverade i en mängd aktiviteter. Förutom traditionella fackföreningsåren har Gefont sysslat med utbildning och läskunnighetskampanjer, juridisk hjälp och kreditfonder, arbetskadeåtgärder, internationella fackföreningskonferenser, kamp mot barnarbete, påverkan på arbetslagstiftning och program för arbetande kvinnor.

FAKTA Nepal

■ **Nepal är ett** av de minst industrialiserade, minst urbaniserade och fattigaste länderna i världen. Omkring tre fjärdedelar av befolkningen livnär sig på jordbruk, men handel och andra servicenäringar har fått allt större betydelse. Tillverkningsindustrin är mycket liten och lokaliserad främst till Katmandudalen samt östra och mellersta Tarai. Viktiga sektorer är livsmedelsindustrin och textilindustrin. Landets ekonomi är beroende av utländskt bistånd, bland annat från grannlandet Indien.

■ **Nepals yta** är en tredjedel av Sveriges och antalet invånare uppgår till drygt 28 miljoner. 38 procent av befolkningen levde 2002 under fattigdomsgränsen. Medellivslängden är omkring 60 år. Tre fjärdedelar av befolkningen lever på jordbruk.

■ **Till mitten av 1700-talet** var Nepal splittrat i furstestater. År 1846 grep Jang Bahadur makten i Nepal, antog familjenamnet Rana och gjorde premiärministerämbetet ärftligt inom släkten. Ranafamiljen förde en probrittisk politik och lät britterna rekrytera gurkhasoldater. Missnöjet mot regimen växte på 1900-talet, och 1959 fick Nepal sin första demokratiska författning.

■ **Demokratin avskaffades** emellertid genom att kung Mahendra 1960 förbjöd politiska partier. Den kungliga diktaturen varade ända till 1990, då Nepal omvandlades till en konstitutionell monarki.

■ **Införandet** av demokrati resulterade i svaga regeringar. Det maoistiska kommunistpartiet svarade 1996 med att inleda ett gerillakrig. Efter att en stor del av kungafamiljen mördats av en sinesförvirrad prins 2001 blev Gyanendra kung. Åren 2002 och 2005 genomförde han statskupper som gav honom verkställande makt. Till följd därav närmade sig flera politiska partier gerillan, och efter demonstrationer 2006 tvingades kungen i april att gå med på att återinrätta parlamentet.

■ **En sjuparti koalition** bildade regering efter oroligheterna och kungens makt inskränktes väsentligt. I november 2006 undertecknade regeringen ett fredsavtal med maoisterna. I val i april 2008 fick det maoistiska partiet flest röster, och i maj bekräftades ett tidigare fattat beslut om att avskaffa monarkin och införa republik i Nepal. I maj 2010 planeras landets nya republikanska konstitution vara färdig.

Källor: NE, UI.